

‘EL LECTOR ACCIDENTAL’

VICENÇ PAGÈS JORDÀ

¿Tots els llibres han de ser divertits?

A l'article anterior constatarem que els continguts de llengua a l'ESO són com *Tubular bells* de Mike Oldfield: la mateixa melodia repetida amb instruments que van canviant cada any.

Més que per aprendre –i tot seguit oblidar– què és un sintagma o un lexema, la llengua podria servir per millorar la comprensió lectora i la capacitat expressiva dels alumnes. Caldria, doncs, dedicar més temps a les lectures obligatòries, un dels recursos més valuosos i més desaprovechats de l'ensenyament. En aquest aspecte, cada institut és un món. Alguns disposen d'un itinerari de lectures meditat, coordinat i pautat, però n'hi ha que trien els llibres a correccueta a final de curs, quan l'energia es va esvaint.

Si sumem català i castellà, en els quatre anys d'ESO tenim una vintena llarga de llibres de lectura, que és una llàstima que no es triïn a partir de criteris compartits. Quins podrien ser aquests criteris? Primer: valdria la pena aprofitar al màxim els recursos del departament de Cultura, i convidar tants escriptors com sigui possible; que els adolescents vegin que escriure no és un anacronisme, i que els escriptors no només existeixen, sinó que sovint tenen un sentit de l'humor acusat. Segon: valdria la pena assegurar-se que quan acabïn l'educació obligatòria tots

els alumnes hagin tingut contacte amb llibres com *Peter Pan*, *L'illa del tresor* o *Les aventures de Huckleberry Finn*, que tenen un valor literari i intergeneracional. Tercer: valdria la pena que en cada curs algun llibre el triés l'estudiant a partir de la biblioteca del centre, i deixant-se aconsellar pel seu responsable. Amb una planificació adequada es podria garantir un equilibri entre autors autòctons i traduïts, clàssics i contemporanis, incloent-hi obres de teatre i antologies de poesia.

L'aula, club de lectura

Un itinerari gradual de lectures obligatòries no només milloraria les aptituds lingüístiques dels alumnes, sinó que reduiria el xoc entre les lectures "simpàtiques" d'ESO i les "exigents" de batxillerat (que inclouen autors com Víctor Català o Josep Carner). Un itinerari coherent i ambiciós podria reduir un altre efecte pervers: si totes les lectures són "fàcils", ens podem trobar que els alumnes que llegeixen pel seu compte (que n'hi ha) s'avorrexin amb els llibres de l'institut. Ara bé, hi ha una cosa pitjor que avorrir-se, i és fastiguejar-se amb deures: com si llegir una novel·la estigués necessàriament vinculat a fer-ne un resum, una valoració, una recerca i captura de recursos o –el pitjor de tot– un test de comprensió. En comptes

d'exercir aquest paper de fiscal, el professor podria acompanyar els alumnes, si més no en els primers capítols, i convertir l'aula en un club de lectura (del context històric se'n poden encarregar els professors de socials).

Com a alumne i com a professor, no m'ha interessat tant la llengua com la literatura, on hi ha el bo i millor que es pot fer amb una gramàtica o amb un diccionari. Ho deia Pompeu Fabra als anys trenta: "Es dona massa importància a les regles: no hi ha altra cosa que escriure molt i llegir obres que estiguin bé". Entenguem-nos: les exigències gramaticals s'han de mantenir, però el que als éssers humans ens agrada i ens enriqueix són les històries. La literatura és un mitjà que facilita que el lector aprengui a expressar-se, però també és un fi en si mateix, una font de plaer i una manera de conèixer altres mons, altres èpoques i altres vivències. Com va dir George Steiner, "privar la criatura de l'encís de la narració, del semigalop del poema oral o escrit, és semblant a un enterrament en vida".

Creiem en el que fem llegir?

Si en comptes de seguir un ordre tan sobrevalorat com el cronològic, l'ensenyament de la literatura es basés en lectures de qualitat, el professor i l'alumne se'n beneficiarien. És important que l'adolescent distingeixi la diversió que proporciona Port Aventura del plaer de llegir un llibre. No es tracta d'oposar esforç i plaer, sinó d'entendre l'un com a camí cap a l'altre: la cultura com a conreu. Si tractem l'alumne amb respecte li donem l'oportunitat de créixer, i també de desenvolupar la voluntat, mentre que si renunciem a interessar-lo en la tradició també hem de renunciar a queixar-nos dels resultats. No és dolent que l'adolescent s'entretengui amb llibres divertits, prescindibles i inofensius, simplement cal no confondre'ls amb els de l'institut. Igual com fa anys llegíem tebeos, Enid Blyton o Martín Vigil, ara poden entretenir-se amb *Futbolíssims*, *Divergent* o *Blue Jeans*. D'aquesta manera podríem reservar l'institut per a autors amb un mínim de qualitat, com Plaute, Gògol o Brönte. Potser no agradaran a tots els alumnes, però com a mínim hauran tingut l'oportunitat d'acostar-se a la literatura de debò.

La crisi de la lectura té causes diverses. Una pot ser la competència dels ginys electrònics; una altra, que el professor no creu en els llibres que fa llegir. Si la funció de la lectura es limita a divertir els alumnes, la batalla amb TikTok, Fortnite o Twitch està perduda. Després de dècades d'intentar que "estimïn" els llibres, aquest amor no es veu enlloc. ¿I si ens limitem a mostrar-los el que és rellevant, com fan els professors de matemàtiques? ♦♦

SI L'ENSENYAMENT DE LA LITERATURA ES BASÉS EN OBRES DE QUALITAT, PROFESSOR I ALUMNE EN SORTIRIEN TOTS DOS BENEFICIATS

SI TOTES LES LECTURES SÓN 'FÀCILS', ENS PODEM TROBAR QUE ELS ALUMNES QUE LLEGEIXEN PEL SEU COMPTE S'AVORREIXIN

OBRO FIL

ANNA GUITART

La cultura absent

A vegades em poso romàntica amb els llibres. Em passa quan recordo històries com la que em va explicar l'Erri De Luca. Durant una entrevista, parlàvem de la utilitat de llegir, i em deia que ell creu que els llibres tenen la capacitat d'aïllar-nos, de treure'ns d'on som i, d'alguna manera, de protegir-nos de l'exterior. De Luca, que va estar a la presó, m'explicava que allà, quan llegeixes, desapareixen els barrots, els murs i fins i tot el sostre. Després, va ser quan em va parlar d'un poeta que havia conegut, Izet Sarajlic, de Sarajevo. Durant el setge a la ciutat, Sarajlic va anar cremant la seva biblioteca per poder sobreviure als hiverns, molt freds. Ho va fer seguint un ordre literari: durant el primer hivern es va desfer dels assajos. Les novel·les es van consumir el segon hivern, i durant el tercer va arribar el torn del teatre. La poesia es va salvar, perquè la guerra s'havia acabat. Tots aquells anys, però, ell els havia escalfat. De Luca diu que la poesia que van anar llegint els va aportar una calor extra, que no depenia de la combustió, sinó de l'escalfor interior. També m'explica que durant aquells anys s'organitzaven recitals: els veïns es reunien per escoltar els poetes només amb llum d'espelmes. "Imagina't, Anna –em deia–, no tenien res, vivien entre runes. Quina responsabilitat va assumir la poesia!" Una responsabilitat enorme, sí, que el mateix Sarajlic va resumir quan va escriure: "Qui va fer el torn de nit perquè no s'aturés el cor del món? Nosaltres, els poetes".

Tenia ganes de compartir aquesta història, perquè recuperar-la m'ha consolat una mica, aquesta setmana. M'ha servit per superar la (previsible) decepció que vaig tenir veient el debat de candidats de dimarts a TV3. Ni una sola proposta, comentari o al·lusió a la cultura. Van prioritzar altres temes, sens dubte importants, però un cop més em pregunto per què la cultura no forma part de les preocupacions de base. Twitter anava ple, i amb raó, de comentaris irònics que ja donaven per fet que ni s'esmentaria. Com si fos una cosa al marge. Com si no s'haguessin adonat de com l'hem necessitat, també, tots aquests mesos tan difícils. ♦♦